

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 22.

ZATERDAG 28 MEI 1927.

Foto C. Steenberg.

VREEDENHOFF AAN DE VECHT. HET PRACHTIGE HEK AAN DE BINNENZIJDE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE SCHAT DER INCA'S, DOOR H. B. MARRIOTT WATSON (22)	BLZ. 254
VREEDENHOFF AAN DE VECHT (GEÏLLUSTREERD), DOOR MR. A. LOOSJES	BLZ. 253, 256—259
KASPLANT, DOOR N. VAN GIESSEN	BLZ. 258
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 259
DE TORENVALK (GEÏLL.), DOOR J. VIJVERBERG	BLZ. 260—261
DE GILDEN VOORHEEN EN . . . THANS (GEÏLLUSTREERD), DOOR J. J. F. SCHILT (SLOT)	BLZ. 261—263
HEERSCHERS VAN FERRARA (GEÏLLUSTREERD), DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (17)	BLZ. 263—264

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beteeftdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE SCHAT DER INCA'S

DOOR

22) H. B. MARRIOTT WATSON.

„MAAR je sprak van de lakdoozen," ging Mercedes voort. „Dit was een truc van mijn vader om zijn vijanden te misleiden. Ik wist van de doozen, maar ik weet niet hoe jij er kennis van hebt gekregen".

Ik vertelde haar de heele geschiedenis van de veilingzaal en al wat daarna gebeurd was. Toen ik geëindigd had, zei ze: „Die schat heeft niet anders dan ellende veroorzaakt. Ik moest hem maar laten waar hij is".

„Goed", zei ik, „hij behoort jou toe en wat jij beslist, zal gebeuren".

Plotseling legde zij haar handen op mijn schouders en zei ernstig:

„Ik wil terugkeeren naar Lima. Ik wil uit dit afschuwelijke land weg".

„Liefste", sprak ik, „wij zullen samen hier vandaan gaan".

Plotseling kwam het kamp in opschudding. „Manuel!" riep Mercedes uit, toen de Indiaan haastig uit het struikgewas kwam aanloopen. „Manuel! wat is er aan de hand?"

„Zij komen", antwoordde hij, naar het Noorden wijzend. „Zij hebben het spoor gevonden".

„O wee!" riep ik ontsteld uit. „Die ellende heb ik over je hoofd gebracht!"

Zij glimlachte. „Integendeel — ik heb jou dat — en de marteling — bezorgd". — Zij wendde zich tot Manuel. — „Hij zegt", sprak zij, „dat wij in een half uur op weg kunnen zijn".

„Het geeft niets. Als zij zóó ver zijn, zullen zij ons inhalen".

„Wat raad je dan aan?" vroeg zij gespannen.

„Wij moeten ons op verdediging voorbereiden", zei ik vastberaden.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

DE ROTSSPLEET.

Mijn woorden moesten haar hebben doen schrikken, doch zij maakte geen tegenwerpingen en vroeg alleen:

„Denk je, dat ze ons zullen aanvallen?"

„Als ze ons vinden en je weigert hun de gevraagde inlich-

tingen te geven, ongetwijfeld. Ze staan nergens voor, dat heb je gezien. Maar je kunt alle onaangenaamheden voorkomen door ze te zeggen, waar de schat ligt. Ze hebben uit je brief gezien dat je de plaats kent".

Maar daar wilde Mercedes niet van hooren. „Van mij zullen zij het niet te weten komen", sprak zij trots. „Hij behoorde aan mijn vader. Welnu, laat hem liggen waar hij is".

„Dan zullen wij ons op den aanval moeten voorbereiden", zei ik.

„Maar jij — je voeten —"

„Het is nu geen tijd om daaraan te denken. Geef mij een paar moccasins of zoo iets en een muilezel, en ik ben den koning te rijk."

„Manuel", zei Mercedes, zich tot den Indiaan wendend. „Mr. Poindexter zegt, dat wij ons op een aanval moeten voorbereiden".

Plotseling kwam Mrs. Chester uit haar tent. Ik had haar geheel vergeten. Zij zag er vermoeid en neerslachtig uit.

„Is het waar, dat zij komen?" vroeg zij lusteloos.

„Ja", antwoordde Mercedes; en vroeg toen onverwacht: „Zou jij als je in mijn plaats was, ze zeggen waar de schat ligt, Freda?"

Met onverwachte heftigheid antwoordde Mrs. Chester:

„Doe het niet, Mercedes. Zeg ze niets. Laten wij ze bevechten als zij komen. Laten wij de dieven en moordenaars uitroeien".

Manuel en ik besloten ons kamp te verplaatsen. Onder het plateau waarop wij gelegerd waren raasde een wilde bergstroom. Wij trokken dien over en volgden den stroom tot zijn oorsprong. Deze leidde ons naar een spleet in het gebergte met een nauwe opening, die zich verwijdde tot een flinke breedte. Het leek een flesch waarvan de hals naar voren lag. Wij hadden acht Indianen in onzen troep en de muilezels waren zwaar beladen, wat beteekende, dat wij geen gebrek aan proviand zouden hebben. De plaats was ideaal gelegen voor ons doel en wij haastten ons het kamp naar deze beschutte plek over te brengen. Het gelukte ons dit te doen vóór de middag aanbrak. Manuel verwachtte de vijandelijke troepen — want zoo noemde ik ze — niet voor den achtermiddag. De Indianen niet meegerekend — immers bleven die steeds onverschillig — bestond mijn „leger" uit vier man: ik, Manuel en twee Cholo's, dappere kerels, die bereid waren voor hun meesteres te strijden. Wij waren dus verre in de minderheid. Maar wij koesterden de hoop, dat wij ons schuil zouden kunnen houden, terwijl Werner en Houston de Sierras zouden afzoeken naar de prooi, die ze ontsnapt was. De Indianen, die wij als verkenners hadden uitgezonden, berichtten, dat onze vijanden ons zeker niet vóór laat in den middag konden bereiken.

Mercedes liet alles aan mij over. Zij scheen een grenzeloos vertrouwen in mij te stellen.

„Ben je er dan zoo zeker van", vroeg ik haar, „dat ik niet onbekwaam zal blijken?"

„Absoluut zeker", antwoordde zij. „Ik weet niet waarom, maar ik vertrouw je volkomen".

„Ik zal je zeggen waarom", zei ik. „Door je liefde. Want liefde beteekent geloof en hoop en alle andere dingen".

„Je hebt gelijk", sprak zij. „Ga dus nu met mij mede en ik zal je tonen wat slechts ik alleen weet. Maar ook jij zult het weten".

Manuel bracht ons twee muilezels en wij volgden den stroom tot een plaats waar een ander riviertje er in viel. Den loop daarvan volgend en steeds stijgend, bereikten wij een pas tusschen kale, zwarte heuvels. Zij omsloten een zwart, ijskoud meer. Op sommige plaatsen rezen de rotsen hoog en somber recht uit het water op; op andere plaatsen lagen zij verder achteruit, zoodat er eenig strand overbleef. Zooals het meer daar dien dag lag, leek het een stilstaande plas in een koude hel. Er was geen beweging in het water en het deed mij denken aan een bak met inkt, zwart, doodsch, levenloos. Het leek ternauwernood op water en riep beelden op van de Styx en de onderwereld. Mercedes huiverde.

„Daar heeft mijn vader den schat verborgen", sprak zij zachtjes. „In zijn brief is de juiste plaats nauwkeurig vermeld. Op zijn vlucht heeft hij hem daar neergelegd, met de bedoeling terug te keeren. Die lui hebben hem dit belet. Vindt jij niet ook, dat zij hem den dood hebben ingejaagd?"

„Ja".

„En daarom zou ik liever mijn rechter hand afkappen, dan hun het geheim te verraden. Evenals jij, moet ik wraak nemen".

„Jijzelf hebt mij er toe gebracht dat plan op te geven, liefste”.

„Wie weet of ook ik niet evenzoo moest doen”, zei ze aarzelend. „Maar in ieder geval kan ik het niet van mij verkrijgen die misdadigers rijk te maken, ze aan een fortuin te helpen — neen, dat is ondenkbaar”.

„Laat het liggen tot den oordeelsdag”, zei ik zachtjes en als door eenzelfde impuls gedreven, wendden wij ons af en gingen weg.

Gedurende de rest van den middag bleven wij in onze schuilplaats. Wij hadden al het mogelijke gedaan om geen spoor achter te laten; zelfs hadden wij een tijd lang de bedding der rivier gevolgd. Als zij dus ons spoor vonden, zouden zij het daar weer verliezen. En wanneer zij het plan opvatten in de nabijheid te blijven kampeeren, dan, bedacht ik met vreugde, zou blijken dat onze voorraden grooter waren dan de hunne en zij dus eerder moesten vertrekken. Zoowel Mercedes als Mrs. Chester hielden zich prachtig en bleven vol moed. Zoo viel de duisternis in en legden wij ons ter ruste.

Bij het aanbreken van den dag ging ik op verkenning uit. Tot mijn verbazing kon ik geen spoor van den troep vinden. Ik zocht de omringende heuvels met mijn veldkijker af; en toen ik niets vond, waadde ik door den stroom en beklom de tegenovergelegen heuvels. Als Werner en Houston ons spoor verloren hadden en verder waren getrokken, zouden wij onze schuilplaats kunnen verlaten, de sierras afdalen en wegreizen met een voorsprong van een of twee dagen op onze vervolgers.

Plotseling zag ik achter een der rotsen een man wegglijpen. Hij stond met zijn rug naar mij toe. Maar reeds had ik hem herkend als een van Werner's halfbloeds. Hij had mij niet gezien, maar van waar hij stond kon hij duidelijk Manuel onderscheiden, die aan den ingang van de rotsspleet de wacht hield. Hij had dus ons geheim ontdekt. Onmiddellijk kwam de gedachte bij mij op: *Hij mocht niet terugkeeren om te vertellen wat hij had gezien.*

Maar hoe kon ik dat verhinderen? Ik kon met mijn gewonde voeten niet snel genoeg loopen om hem te verrassen en te overweldigen. Maar ik had een geweer. Eens — tweemaal hief ik het op. Maar het was mij niet mogelijk. Wel is waar was het een gemakkelijk schot, want de man bleef onbeweegelijk staan, maar — hij stond met zijn rug naar mij toe.

Toen werd het vraagstuk onverwacht voor mij opgelost. Ik hoorde den knal van een geweer, zag bij Manuel een rookwolkje opstijgen en tezelfder tijd vluchtte de halfbloed ongehoorlijk vlug weg en verdween tusschen de omringende rotsen. Manuel rende hem achterna, maar mij was dit onmogelijk en ik was gedwongen, angstig en teleurgesteld, den terugweg te aanvaarden. Met spanning wachtte ik Manuel's terugkomst af. Mijn voorgevoel werd bewaarheid. De halfbloed was ontsnapt en verdwenen in de heuvels waar tal van ravijnen op uitliepen. Ons bleef dus niets anders over dan te blijven afwachten wat het lot ons beschoren had.

Binnen twee uren bleek dit in den vorm van een bezoek, ons gebracht door Werner, Houston en Jeff. Een der Indianen, Pedro, stond op wacht bij den ingang en waarschuwde ons.

„Als je hier binnenkomt, Werner”, riep ik hem toe, „schieten wij”.

„All right, Poindexter”, antwoordde hij. „Wij zoeken geen ruzie. Wij komen eens praten. Tijd voor een bespreking. Intusschen kan de strijdbijl begraven blijven”.

Ik dacht een oogenblik na en zei toen:

„Jij mag binnen komen, maar Houston niet”.

Werner kwam naar binnen met een grijns op zijn gelaat, terwijl Houston op een rotsblok dicht voor den ingang ging zitten.

„Kom binnen, Werner”, zei ik naar hem toe hinkend. „Neem mij niet kwalijk als ik wat langzaam loop. Gisteren heeft een roofvogel mij leelijk toegetakeld. Je kent die schepsels — aasgieren. Er zijn er een massa in de Andes”.

Hij fronste het voorhoofd. „Zie eens hier, Poindexter”, zei hij. „Dat gaat misschien op in een club, maar hier is het ernst. Het hoorde er nu eenmaal bij. Ik weet niet hoe je ontsnapt bent, maar in ieder geval heeft het ons maar één dag gekost”.

„Je hebt je wel eens meer misrekend, Werner”, zei ik.

„Och, houd maar op met je praatjes”, zei hij. „Wij hoeven er niet zoo lang omheen te draaien. Je weet wat wij willen”.

„Jelui wilt de maan pakken”, zei ik. „Je hebt net zoo veel kans ze in handen te krijgen als den Grooten Visch”.

„Miss Varley weet waar hij is en wij moeten het ook weten”, zei hij.

„Ik zal je eens precies vertellen hoe de zaak staat. Miss Varley weet, dat de schat naar een andere plaats is vervoerd. En daarmee is 't uit”.

„Daarmee is het niet uit”, zei hij grimmig.

„Miss Varley gaat vandaag hiervandaan naar de kust”, zei ik. „Meer heb ik je niet te zeggen, behalve dat, als ik mijn aasgier weer eens zie, ik probeeren zal hem dood te schieten”.

Hij maakte een beweging, maar ik weerhield hem.

„Pas op, Werner”, zei ik. „Je staat onder schot. Al zoo lang je hier bent. Ik gun een ander niet het genoegen mijn condor te schieten”.

„Je praat onzin”, zei hij. „Wij willen niets anders weten dan de plaats waar de schat verborgen ligt. Ik wil je er zelfs een deel van beloven, ofschoon ik wel kans zou zien je ook zonder dat te laten praten”.

„De schat behoort jou niet, Werner. Hij behoort niemand toe. Al zou ik het nog zoo goed weten, zou ik 't je toch niet vertellen. Je moest het maar opgeven”.

„Wat denk je wel, dat ik een plan in den steek zal laten waar ik twaalf maanden lang voor gewerkt heb?” vroeg hij driftig. „Wees niet gek. Je kunt mij niet van mijn voornemen afbrengen. Raymond had zijn kans en heeft ze zich laten ontglijpen. Ik neem ze over”.

„Maar Raymond's dochter zal u dit beletten”, zei een stem achter ons en ik zag Mercedes hoog opgericht, met vlamme oogen achter mij staan. Zij keek Werner vast in de oogen.

„Raymond's dochter!” hijgde hij.

„Dit gesprek leidt nergens toe”, sprak zij. „Waarom meer tijd aan hem verspillen?”

„Je hebt je antwoord gehad, Werner”, zei ik. „En maak nu dat je weg komt. Miss Raymond heeft gelijk. Wij verspillen den tijd. Wij zullen elkaar wel op een andere wijze ontmoeten”.

„Ik geloof, dat je gelijk hebt, Poindexter”, zei hij langzaam. „Ik heb in ieder geval mijn best gedaan. Mijn geweten is zuiver”, en dit zeggende, liep hij met zijn loggen stap naar buiten. —

Binnen twee uren had de eerste aanval plaats. Manuel, die aan den ingang de wacht hield, bemerkte het eerst den vijand, die langs den rotswand kwam aansluipen. Dadelijk schoot hij zijn geweer af. De voorste man viel neer, maar de anderen liepen over hem heen om ons te bestormen. Inmiddels was ik naar den ingang gesneld. Wij losten beiden onze geweren en wisten zoo den aanval te stuiten. Miguel, die vooruit liep, keerde om en hinkte weg, terwijl een halfbloed voorover tuimelde. Hun schoten ketsten af op de rotsen.

„Als je lust hebt, Werner, kom dan maar op”, riep ik hem toe. „Maar je brengt 't er niet levend af”.

Hij vloekte, maar trok grommend weg met zijn troepje, de gewonden achteraan. De schoten hadden Mercedes naar den ingang gelokt en nu stond zij naast mij.

„Wat zullen ze nu doen?” vroeg zij. „Had ik het ze misschien moeten vertellen? Je bent toch niet gewond, jij of Manuel? O, wat ben ik daar blij om. Maar ze zullen 't daarbij niet laten. O, wat moet ik doen? Is er een doode gevallen? Maar 't was hun eigen schuld, niet waar?”

Mercedes was dapper, maar zij had als vrouw een afkeer van den oorlog en al zijn verschrikkingen. Ik voor mij voelde geen medelijden voor die schurken en hun kornuiten. Te meer daar ik wel wist, dat wij niet van ze af waren. Dus wachtte ik af wat er nu gebeuren zou.

Er gebeurde niets. Den heelen nacht bleef alles rustig. Tegen het aanbreken van den dag begon de tweede aanval.

Van alle kanten klonk rumoer, kreten en stemmen, dan hier dan daar. Wij konden nog niet veel zien en schoten luk-raak, ongetwijfeld zonder eenig resultaat.

Op veertig pas afstand vlamde een licht op en verdween nadat Manuel er op geschoten had; toen hoorden wij spottend lachen. Er bleef ons niets anders over dan te blijven waar wij waren en af te wachten wat er zou gebeuren in toenemenden angst, omdat onze vijanden niet optraden.

Na twintig minuten van spanning begon het. De aanval kwam van eenige kanten tegelijk, en ofschoon Manuel en Pedro en ik herhaaldelijk schoten, konden wij niet zien of ons vuur doel trof. Van beide zijden schenen de kogels tegen het gesteente te ketsen en het geluid werd van rots tot rots weerkaatst.

(Wordt vervolgd.)

Foto C. Steenbergh.

HET PRACHTIGE HEK VAN VREEDENHOFF.

VREEDENHOFF AAN DE VECHT.

HEEL wat „keurelijke veldpaleizen” met „konstige wandelreien” die in de 18de eeuw de oevers van den lieflijken Vechtstroom sierden, zijn sindsdien verdwenen. En toch, hoe bekoorlijk is zij nog, deze vredige kronkelende, „zo laag geboren spruit”, thans wellicht zelfs nog bekoorlijker dan toen de luister van talrijke buitens en lusthoven haar den naam schonk van „de zegepralende”. Hoe bekoorlijk is zij vooral in de Meimaand, als het zachte wit en paars der seringen, het sneeuw wit en warmrood der meidoorns; het goudgeel der gouden regens kleurt te midden van het jonge groen der oude buitenplaatsen aan hare stille wateren. Lieflijk is zij, waar zij stroomt tusschen schaars-beboomde weiden, en niet zonder praal nog, waar de oude lommerpracht der overgebleven buitens aan haar gloriëtijd herinnert. Dat hier en daar haar oevers hun landelijk aanzien herkregen, dat vele kunstig, naar onzen smaak echter wel wat al te stijf aangelegde tuinen en dat deftige landhuizen verdwenen, is verlies, maar toch niet verlies alleen; éénige winst staat daar tegenover, al moge de droefenis over de verdwijning van statige patricische buitenhuizen, van huizen als Zijdebalen, Otterspoor, Ouderhoek, Petersburg, een merkwaardig brok historie vertegenwoordigend, overheerschen. ☒ Bovendien echter bedenke men bij het treuren over de verdwijning van veel luister, van veel historische en ook kunstvolle schoonheid, bij het aanschouwen van vele gapingen in de buitenplaats-omzooiming van de Vecht, dat nimmer, ook niet in haar 18e eeuwschen gloriëtijd, van Utrecht tot Muiden één aaneengesloten reeks van lustpaleizen zich langs hare oevers rijde. Dat was slechts het geval tusschen de bocht ten Zuiden van Maarssen en Loenen met een onderbreking ten Zuiden van 't nog bestaande Oudaen; buiten deze reeks praalden, nabij Utrecht, Roosendaal en Zijdebalen en ten Noorden van Loenen slechts hier en daar, meestal op vrij verren afstand van elkaar gelegen, nog eenige buitenplaatsen, waaronder enkele zeer befaamde. Deze laatste zijn bijna alle verdwenen, de reeks bij Maarssen

werd kleiner — Goudestein en Doornburg vormen er nog een prachtig overblijfsel van — de onderbreking tusschen Maarssen en Breukelen werd vergroot, maar het schoonste, het dichtst met Vechtpaleizen bezette gedeelte, van Nijenrode bij Breukelen tot Loenen, behield veel van de oude pracht, en nóg is het een genot, daar te toeven. ☒ Wie van de hoofdstad komende — o, hoe mooi is die weg ten zuiden van Abcoude, langs de bochtenrijke Angstel! — te Loenen de Vecht bereikt en haar westelijken oever in zuidelijke richting volgt, is al terstond in dit nóg schoone gedeelte terecht gekomen, en wel in dat gedeelte, hetwelk vroeger „de Menisten-hemel” werd genoemd. Wel laten aanvankelijk de lustpaleizen op zich wachten, maar het statige geboomte van Croonenburg, Nieuwerhoek en Middenhoek bleef, en brengt den Amsterdammer, na een tocht door de aan bosschages niet overrijke omgeving zijner stad, de verheugenis der geslotenheid. ☒ En dan aanschouwen we plots, waar de straatweg zeer dicht de Vecht nadert en slechts door een smalle strook open land van haar is gescheiden, ter rechterzijde een vorstelijk toegangshek, een hek zooals er geen tweede in ons land en misschien wel niet op de geheele wereld bestaat, het hek van de buitenplaats Vreedenhoff, een der meest luisterrijke herinneringen aan den tijd toen Amsterdam's koopmanspatriciaat de Vechtoevers als buitenverblijfplaats koos. Tusschen twee kloeke gebeeldhouwde hardstenen palen, uit één hoogen poortvormigen boog. Sierlijk, levendig, druk in zijn onderdeelen, immers in den zuiveren rococo-stijl die de symmetrie mijdt, maakt het nochtans — en dit is wel het groote wonder — in zijn gehéél een statigen, rustigen indruk, geflankeerd door de hooge steenen statigen, rustigen indruk, geflankeerd door de hooge steenen statigen, die, evenals de vaasachtige bekroningen daarvan, mede versierselen in denzelfden stijl vertoonen. Een lust der oogen is dit hek, ook aan de binnenzijde, waar krachtige, gebogen stangen den indruk van stevigheid ondanks luchtig krulwerk verhoogen. ☒ Omstreeks 1760 is dit wondere kunstwerk vervaardigd, vermoedelijk

naar het ontwerp van C. Lautenschläger, een medailleur aan de Utrechtsche munt. De Zweedsche mijnen leverden het ijzer; het smeden geschiedde op het stuk land tusschen den straatweg en de Vecht. Craandijk weet in zijn „Wandelingen door Nederland” nog het volgende te vertellen: „Het hek was gereed en op het land lag het in zijn volle schoonheid; 't behoefde alleen nog maar geplaatst te worden tusschen de hardsteenen palen, die het wachtten. Maar het was nog niet geplaatst! De heer Trip (Vreedenhoff's toenmalige eigenaar) beweerde, dat bij de aanneming ook bepaald, althans bedoeld was, het stellen van het hek op zijne plaats. De aannemer hield vol, dat hij alleen tot het smeden van het hek verplicht was. Een proces volgde, dat jaren duurde en schatten verslond, (/ 30.000, naar beweerd wordt). De heer Trip heeft er een zeer duur hek aan gehad, tē duur misschien (volgens het verhaal heeft het hem / 100.000 gekost), maar ons hindert dat niet, die kosteloos het schoone werkstuk bewonderen, dat reeds

meer dan honderd jaren aan de Vecht beroemd was, en zelfs door de overlevering werd gemaakt tot een koperen hek, zwart geverwd, omdat de paarden — de sage zegt uitdrukkelijk: de paarden van de diligence — schrikten van zijn schitterenden gloed, als de zon op de blanke staven en het rijke lofwerk scheen”. In 1905 heeft het gevaar bestaan, dat het hek verwijderd werd, om het te doen dienen als toegang tot het Vredespaleis, maar gelukkig, het is blijven prijken waar het behoort: nabij den oever van de Vecht. ☒ Recht achter het prachtige hek, maar op zoo'n afstand ervan, dat het drukke verkeer op den straatweg aan zijn rustige ligging geen afbreuk doet, rijst het Huis. Maar vóór wij er heengaan, eerst nog even den echt Hollandschen koepel in oogenschouw genomen, wat verder naar het Zuiden, en een rustig zitje biedend aan hem of haar die veilig van het tegenwoordig ietwat onrustige verkeer op den straatweg wil genieten; een stevig, ou-bollig gebouwtje als onze buitenlievende voorvaderen er zoovele hebben gehad,

maar dit zich onderscheidende door allersierlijkst snijwerk van het raam boven den ingang. De voorplaat in het volgend nummer zal u vertellen, welk een kostelijk geheel deze koepel vormt met het smalle maar — o wonder! — heldere water waaraan hij staat, en het zware geboomte dat beschermende takken om en over hem spreidt. Een steen aan de wegzijde vermeldt, dat „Carolina Justina Huydekoper heeft den eersten steen tot dit Tuynhuys gelegd op den 12 van Wintermaand 1776. ☒ En ja, dan is nu ook wel de tijd gekomen, u iets van Vreedenhoff's geschiedenis te vertellen. In „De Zegenpraalende Vechtstroom”, het bekende werk waarin 102 gezichten van buitenplaatsen en tuinen aan de Vecht naar gravures van Dan. Stopendaal zijn opgenomen, benevens eenige mededeelingen over de verschillende lusthuizen „aan de heeren liefhebbers van het Vechtlevens”, voorts de „Vechtzing” van Jan de Regt, en de berijmde „Speelreis langs de Vechtstroom” van Claas Bruin, zoekt ge „Vreedenhoff” te vergeefs. Het werk verscheen in 1719 en toen was Vreedenhoff nog niet ge-

Foto C. Steenbergh.

DE ZUIDELIJKE ZIJGEVEL VAN VREEDENHOFF.

bouwd ¹⁾. Terzelfder plaatse vond men toen „de buitenplaats van den heer Andries Pels”, die naamloos schijnt te zijn geweest. De plaat van Stopendaal geeft er een goede voorstelling aan. We zien in het midden — ongeveer ter plaatse van het tegenwoordige hek — een tamelijk eenvoudig houten toegangshek rechts, bijna vlak aan den straatweg, het eveneens eenvoudige landhuis met een verdieping en een aanbouw daarachter zonder verdieping, links, bij de bocht van den weg, ongeveer terzelfder plaatse als de tegenwoordige koepel, een vierkant „zomerhuisje”; door het hek aanschouwen we, op den achtergrond, nog een klein „lustpriëel”, dat in dien tijd in geen tuin van een Amsterdamschen patriciër mocht ontbreken. ☒ Maar overigens spreekt Bruin meer over den eigenaar dan over diens buitenplaats:

1) In de latere uitgave [van 1790, die] den nuchterder titel „de Vechtstroom van Utrecht tot Muiden” draagt, zou men „Vreedenhoff” denken te vinden. Ook hier wacht echter een teleurstelling. Met uitzondering van een nieuw titelblad en een voorbericht voor dezen nieuwen druk is deze geheel aan den ouden gelijk. Wat niet voor de activiteit van de uitgevers pleit!

Foto C. Steenbergh.

DE VOORGEVEL VAN VREEDENHOFF (VECHTZIJDE).

Hier kan heer Pels zyn rust steeds vinden
 In deeze Hoeve, met zyn kroost,
 Bij 't hofsieraad van Els en Linden;
 Heer Pels, wiens naam in 't West en Oost
 Geviert word, en gekroont met zeegen
 Zo ver de Koopvaardyvloot zeilt,
 En bruist door ongebaande weegen,
 Daar nooit de diepte word gepeilt.
 Wie winst of schade krygt door 't waagen,
 Deeze Zuil kan Amstels Koopslot schraagen ¹⁾.

☞ Eenigen tijd na Andries Pel's overlijden is de plaats in handen gekomen van een der leden van het uit Dordrecht afkomstige geslacht Trip (dat in de tweede helft der 17de en de 18de eeuw aan de stad aan d' Amstel en 't IJ vele kranige bestuurders en kooplieden leverde), n.l. Pieter Trip, die het eenvoudige huis klaarblijkelijk zijner niet geheel waardig achtte. Zijn vrouw, Agatha Sophia Buys, legde den 30en van Hooimaand 1749 — zooals een steen in den uitbouw aan den achtergevel vermeldt — den eersten steen van het gebouw, dat den naam Vreedenhoff ontving; in 1753 was het huis voltooid. ☞ Na 1786 — toen Pieter Trip overleed — is het huis zeer vaak in andere handen overgegaan: werden aanvankelijk Jan Clicquet en zijn echtgenoot Maria Theresia Andrioli eigenaren, onmiddellijk daarop verkochten zij „de Hofsteede genaamd Vredenhoff met deszelfs Heerenhuizinge, stallingen, koets- en wagenhuis, thuinmanswoning, Orange-, Thuin- en Schuithuizen, coepels en verder getimmerden enz., enz.” aan Mr. Hendrik Nicolaas Tonis, evenals zij te Amsterdam woonachtig. Na diens dood bleef zijn weduwe Fredrica Elisabeth Cramer eigenares, tot zij in 1836 overleed, en Vreedenhoff gekocht wordt door Abraham Bierens te Amsterdam, die de hofstede naliet aan zijn weduwe Gonda Margareta Willink; deze was ook eigenaresse van de hofstede Middenhoek, naast Vreedenhoff gelegen. In 1841 verkocht zij Vreedenhoff aan Mr. Jacobus Hendricus van Reenen, al weder een Amsterdamer, en door het huwelijk van diens dochter Maria Petronella met Jacob Backer Jr. gaat (1872) de buitenplaats aan dezen Amsterdamer over. Men ziet het: ondanks alle wisseling van eigenaars blijft Vreedenhoff gedurende de geheele 19de eeuw in handen van bewoners der Amstelsstad. ☞ Jhr. Backer overleed in 1905; Vreedenhoff werd in openbare veiling gebracht en door een zijner dochters, wijlen jonkvr. Louise Backer gekocht, blijkbaar niet om het als woning te betrekken, maar om het behoud van huis en buitenplaats te verzekeren en rustig uit te zien naar een nieuwen eigenaar, die het bezit van Vreedenhoff naar waarde zou weten te schatten. Zij slaagde spoedig. ☞ Reeds tijdens het leven van jhr. Backer had Mr. F. H. Göbel van

Aalst, destijds wonende in de Hofstad, zich tot de schoone buitenplaats en haar vorstelijk hek aangetrokken gevoeld, en zoodra hij derhalve vernam, dat Vreedenhoff te koop was, meldde hij zich aan, met het resultaat dat de hofstede 30 November 1905 hem in eigendom werd overgedragen. ☞ Met een voor zijn niet meer jeugdigen leeftijd verwonderlijke energie wijdde de nieuwe eigenaar zich aan Vreedenhoff's moderniseering, een moderniseering echter die hoofdzakelijk beoogde het 18de eeuwse gebouw tot een voor menschen van dezen tijd comfortabele woning te maken, en van al die gemakken te voorzien, van welke de oude Amsterdamsche patriciërs zelfs nog niet droomden maar die een landhuseigenaar in 't begin der 20ste eeuw noode mist. Daarbij moest echter het karakter van oud deftig „Vechtpaleis” zooveel mogelijk worden gehandhaafd. ☞ Ongeveer vier jaren is aan Vreedenhoff's verbeterings-als-woning gewerkt, onder voortdurend toezicht van den heer Göbel van Aalst, die in de onmiddellijke nabijheid van het huis een houten noodwoning had laten zetten, welke hem tot tijdelijk verblijf diende. En wel is hij er in geslaagd, van het statige, maar ouderwetsch-ingerichte buitenverblijf een woning te maken waarin van „zich behelpen” geen sprake meer is. Het huis was reeds zoo gebouwd, dat men bij normalen waterstand geen last van vocht had; thans werd door aanleg van draineerbuizen bewerkt, dat de bewoners bij eventueelen hoogen stand van het Vechtwater geenerlei bezwaren ondervinden. Niet in alle opzichten geslaagd is de poging, bij het aanbrengen der noodige en gewenschte verbeteringen tevens het karakter van het oude buiten geheel onaangetaast te laten, iets zeer lastigs trouwens! Intusschen getuigt o.m. de wijze waarop de centrale verwarming is aangebracht, n.l. onzichtbaar in de muren, van zorgzame piëteit, die — verwonderlijk omdat het hierbij niet om een noodzakelijke verbetering ging — afwezig was, toen de oude koele glasschijven in de vensters door spiegelruitjes werden vervangen.

(Slot volgt). A. L.

Foto C. Steenberg.

VREEDENHOFF. KIKJE UIT DE GANG DOOR DE VOORDEUR OP HET HEK.

KASPLANT.

GERDA Verwaveren trad Glangzaam, als innig vermoeid, de eetkamer binnen, waar, zooals iederen avond, de tafel gedekt stond en een zacht licht glansde over het antieke damast, het doffe zilver, de dauw-overwaasde rozen. [Haar bleeke handen schikten een bloem terecht, verplaatsten een glas. Dan nam zij zwijgend plaats en haar oogen betuurden, zonder te zien, de vergeelde wijzerplaat van de oude klok. ☞ Om zeven uur werd opgediend, maar alle schotels gingen nauwelijks aangeroerd naar de keuken terug. Een half uur duurde dit eenzaam ceremonieel, dan stond zij op en ging naar den vleugel in het salon, dan stond zij op en ging lodieën droef door het stille huis klonken. ☞ Een enkelen oogen op, ving het gouden haar een paar lichtstralen, dan begon de geheele gestalte te leven en was Gerda Verwaveren

¹⁾ Andries Pels (1655—1731), de grootste koopman, bankier en reeder van zijn tijd, stichter der wereldberoemde firma Andries Pels & Soonen, was gehuwd met Angenita Bouwens.

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. DE GANG, GEZIEN VAN DE VOORDEUR.

mooi, nog mooi. Maar als dan de oude Anna een paar circulaires binnenbracht, of een zeldzame, verdwaalde gast liet binnentreden, vergleed oogenblikkelijk de opleving en werd zij weer de onwerkelijke, mechanische pop met de doffe oogen en den moeden mond. ☼ Heel zelden slechts vertoonde zich een vriend, een vriendin in het stille huis. Men voelde zich niet thuis in deze onwezenlijke sfeer, die een beangstigend, een eeuwig wachten ademde. De wereld, waarin deze vrouw vroeger verkeerde en die eens maar al te graag toefde in het oude patriciërshuis, meed nu haar, die zij een zonderlinge noemde en wier geschiedenis zij reeds lang vergeten had. ☼ In Gerda's jonge leven was een man getreden, een avonturier, een held in zijn soort, die reizen en trekken moest en wien geen plek op aarde langer dan eenige maanden kon vasthouden. Zijn groote, zeldzame liefde had hij haar aangeboden, maar zij had niet kunnen afstand doen van de gemakkelijke weelde, die haar levensbehoefte geworden was. En hij had niet geloofd in een liefde, die slechts tusschen fluweel-behangen muren bloeien kon. ☼ Hij was heengegaan. Maar zijn laatste woorden stonden haar in 't hart gebeiteld: „Ik kom terug, als je zult geleerd hebben, dat schoonheid ook in de woeste werkelijkheid bestaan kan”. Nu wachtte zij hem dagelijks, reeds vele jaren lang. Zij voelde niet den tijd, die over haar heen gleed, wist nauwelijks welk jaar men rekende, waande zich nog de jonge vrouw, die hem had laten vertrekken. . . . alleen. Maar hij zou terugkomen, zij wist het zeker: had zij niet eindelijk den moed gevonden, alles vaarwel te zeggen, om hem? ☼ Zij stelde zich zijn terugkomst voor: hoe hij zou binnentreden, met zich dragend den geur van het leven, de armen verlangend uitgestrekt naar haar. De woorden, die zij fluisteren zou, zoo vaak reeds voor zich heen gepreveld, als een gebed. „Ik durf nu, heb angst en kleinheid overwonnen, kan ontberen, met jou. Want is er ook geen kristal en geen zilver en geen vertrouwd home, dan ben ik in jouw gezelschap; kleedt mij geen avondkleed, dan kleedt mij jouw liefde; breng je mij ook geen orchideeën, de liefste bloemen zullen mij de wilde zijn, die jij voor mij plukte. . . .” ☼ Zij zouden aan tafel gaan en weinig en langzaam eten, omdat zij elkander zooveel te zeggen hadden. Hij zou voor haar zingen,

zooals eens, en de uren zouden heensnellen. Nog denzelfden nacht zouden zij vertrekken, een onbekend doel tegemoet. . . . In zulke oogenblikken voerde haar wakende droom haar tot extase, verdwenen tijd en ruimte, zag zij het leven gehuld in een sprookjeskleed. . . . — ☼ Hij kwam: op een guren winteravond. De sneeuw kleefde in zijn haren, zijn zware stappen dreunden door het stille huis. Hij talmde even op den drempel der eetkamer, die scheen te beven onder zijn vasten heerschersblik. Zijn oogen gleden over haar avondkleed, bespotten de tafel, die torste zijn weelde-vracht. „Nog steeds. . . .?” beten zijn lippen de schampere woorden. Zij zetten zich aan tafel en aten vlug en veel, omdat zij elkander niets te zeggen hoefden. Minder dan ooit pasten deze twee menschen bij elkander: hij, de robuste kracht, gesterkt nog door het leven; zij, de teere kasplant, week en verwelkt. . . . De uren kropen en als volkomen vreemden namen zij eindelijk afscheid; de meid liet hem uit. ☼ Gebroken leunde Gerda Verwaveren in den zachten leunstoel, zelfs de hoopvolle verwachting had de ruwe werkelijkheid haar voortaan ontnomen; eenzaam, zonder eenige illusie, zou haar leven nutteloos verglijden. Toen zij toevallig het hoofd oplichtte en in den grooten schoorsteenspiegel blikte, grijnsde haar een verlept oude-vrouwengezicht tegen. N. VAN GIESSEN.

Ontvangen boeken.

Van de Algem. Nederl. Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer ontvingen wij hare nieuwste uitgaven, n.l. „Holland”, door M. de la Prise, „Afnach Holland”, Handbuch und Reisführer, „Haarlem and the bulb-fields”, mede in het Fransch verschenen onder den titel „Harlem et les champs de fleurs”, benevens „Mctoring in Holland”, 3e druk. Alles met vele illustraties van ons land.

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. DEUR IN DE GANG.

DE TORENVALK.

ZOOALS de naam aanduidt, houdt deze vogel zich vaak in torens op. Het spreekt wel vanzelf, dat bouwvallen en kerken in dezen met torens vereenzelvigd worden. Als jongen trof ik hem vaak broedende aan in boomen, steeds in nesten, die ik vroeger door kraaien bewoond had gevonden. Eens zelfs heb ik een boom beklommen, waar op dezelfde hoogte, amper één meter van elkaar, het nest van een torenvalk en van een woudduif lagen. Zij aan zij zaten daar „de wolf en het lam” trouw te broeden. De duif had, als trouwens regel is, twee eieren, de valk vijf. Mooiere eieren dan van den torenvalk heb ik nog nooit gezien, zoowel om vorm als om teekening. Ze naderen meer den bolvorm, doch zijn nog duidelijk, stomp ovaal; de kleur is fraai roodbruin, met vlekken en krabbeltjes in donkerder tint. ☼ De vogel zelf is een onzer mooist geteekende roofvogels. De fraaie, roest roodbruine kleur van mantel en vleugeldekveeren onderscheidt hem op een afstand al gemakkelijk van den sperwer, die ook donkere dwarse strepen op de onderzijde heeft, terwijl de torenvalk die in de lengte heeft. Dan gedragen de vogels zich verschillend op de jacht. De sperwer vervolgt zijn prooi vliegende en grijpt deze in de vlucht, de torenvalk speurt met zijn scherpziende oogen den bodem af, terwijl hij met kleine, snelle wieslagen, z.g. „biddend”, boven een bepaalde plek in de lucht blijft „staan”. Als de kleur niet waargenomen kan worden, is dit laatste een beslissend criterium, dat men met den torenvalk te doen heeft. Het landvolk verwacht de twee vogels in den regel met elkaar en noemt beide, naar hun neerschieten op een prooi, „steekvogels”. ☼ In mijn jacht op fotografieën van in 't wild levende vogels had ik ook een sterk verlangen naar een serie van den torenvalk. Eindelijk kon een mijner trouwe agenten, een jachtopziener, mij een nest met jongen wijzen. 't Zat in een dunnen spar, slechts een meter of zes hoog. 't Was vroeger ook weer het „home” van een zwarte kraai geweest. Om den ouden vogel bij de jongen te kieken moesten radicale maatregelen getroffen worden. De stam werd een paar meters onder het nest eenvoudig afgezaagd. Daarna lieten we den afgezaagden top op den grond zakken, waar hij stevig, een voet diep, in den bodem werd vastgezet en maakten enkele meters er vandaan een flinke schuiltent. ☼ Den volgende avond trok ik er met de camera op los. Voor statief kon uitstekend de afgeknotte stam dienen. Toen de zaak voor de opname gereed stond, kroop ik in de hut en wachtte op den rooden roover, verlangend hem van zoo nabij te kunnen bespieden, in zijn intiemste bezigheden en . . . te kunnen kieken. Ik kon van mijn bladerhut uit, de witte kuikens heel goed zien en daar ik den ouden vogel niet kon zien aankomen, bestudeerde ik de bewegingen der jongen. Uit hun gedragingen zou ik de nadering van den ouden wel kunnen afleiden. ☼ Na een half uur ongeveer zag ik plotseling roering in het nest komen; de donkere kraalooogen der kuikens wendden zich naar denzelfden kant, schuin naar boven en volgden alle den cirkel, die beschreven werd boven in de lucht. Nu bleven de zes paren oogjes strak eenzelfde kant uitkieken, de kleinen rekten zich, alsof ze het nest uit wilden springen, kropen op en over elkaar heen, onder een aanhoudend: wiew, wiew, wiew. ☼ Ik begreep, dat de oude vogel met een prooi in een boom dichtbij zat. Op een gegeven oogenblik begon ook hij te „wieuwen”, forscher dan de kuikens, met een zangerige cadans en iets trillerigs er in. Weer kwam er heftige beroering in het nest, en daar viel de roode roover achter het nest neer. Enkele oogenblikken later verscheen de nijldige roofvogelkop door het sparregroen heen; een vleugel, die achter een tak bleef haken, ging de hoogte in. In den

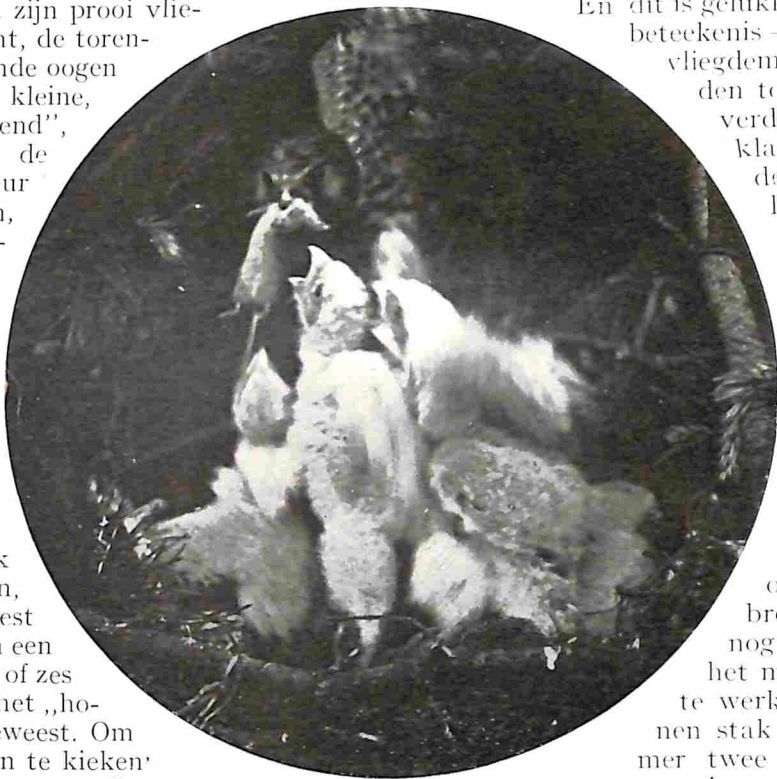

Foto J. Vijverberg.

DE TORENVALK. EEN FAMILIE-TAFREELTJE.

krommen snavel zat het cadaver van een muisje geklemd. De jongen richtten zich op, begeerig hun haken in de prooi te slaan. Een schitterend familietafreeltje, bepaald indrukwekkend. Het demonstreerde ook zoo ongezoekt de beteekenis van den vogel voor den landbouw en daarom . . . een druk op den knop en het tafreeltje was gekiekt. De valk liet de muis vallen en ging er van door. De kuikens namen de muis onderhanden en al heel gauw was de dolce farniente in het nest teruggekeerd: het muisje was gedistribueerd. 't Was te donker geworden om nog voor een tweede opname de komst van den ouden vogel af te wachten en dus ging ik heen, om den volgende avond terug te keeren. De valk liet me een goed uur wachten, doch na de begroeting wederzijds van wiew, wiew, wiew, aarzede hij niet lang met naar het nest te komen. Daar stond hij midden in het nest, met een fiksche prooi in den snavel. Meteen was hij gekiekt. De foto deed duidelijk zien, aan de neerhangende pootjes, dat het ditmaal een vogeltje was, dat hij bracht. „Ha”, zegt de jager, die dit leest, „zie je wel, dat hij vogels eet, de roover!” Ja, 't is waar, de vogelbeschermer ontkent dit ook niet, doch 't maagonderzoek heeft uitgewezen, dat 't hoofdvoedsel uit muizen bestaat, waarom de vogel dan ook bij de wet beschermd is.

En dit is gelukkig, want ook om de aesthetische beteekenis — ik denk aan z'n meesterlijke vliegemonstraties — zouden wij noode den torenvalk uit onze omgeving zien verdwijnen. ☼ Maar goed — de klap van den sluiters deed den valk de vlucht nemen, met achterlating van het vogeltje, dat nu weer door de kuikens bewerkt werd. Er zat meer aan, dan aan het muisje, zoodat het geheele zestal met alle energie aan de ontleding deelnam. Het was een rukken en trekken en hakken van belang, ook een slikken, moet ik zeggen, want hoe groot het brok ook was, ze slikten net zoo lang, tot het binnen was. Ik heb van harte zitten lachen om een tweetal, dat elkaar een brok betwistte, met den poot er nog aan. Eindelijk dan wist de een het met gulzig schrokken naar binnen te werken; alleen de poot met de teenen stak nog buiten den bek uit. Nummer twee zag daar een uitstekend houvast in en viel er met kracht op aan, zoodat de veroveraar nu de gekste slikbewegingen moest maken, om zijn maag niet mee uit z'n body te zien trekken. Hij bleef

echter meester van den toestand en bedaard gingen nu de poot, de teenen, de nageltjes naar binnen. Intusschen bleek me, dat de oude valken mijn hut niet meer vertrouwden; of ze begrepen, of zagen, dat ik er in zat, kan ik niet zeggen, maar ze wisten het. ☼ Den derden avond werd ik bij mijn komst begroet met een driftig, fel: kliek, kliek, kliek. Terwijl ik de camera gereed maakte, vloog de vogel niet weg, maar bleef aldoor „kliekend”, rondvliegen, zoodat ik niet wist, hoe ik ongezien in mijn hut zou komen. Eindelijk, toen de vogel zijn cirkel wat grooter gemaakt had, verbeeldde ik mij, dat het me gelukt was. Een luid „gekliet” in den boom vlak boven me het volgend oogenblik, liet echter weinig twijfel. Dien avond is hij aldoor in de onmiddellijke omgeving van het nest gebleven, ging niet jagen, hield de wacht. Daar hoorde ik plotseling in de verte den doordringenden stootkreet van een kievit; een tureluur en een scholekster reageerden dadelijk, het nijldige „kieuwt” kwam nader, net of de vogel iets anders nazat. Eenige oogenblikken nog en daar klonk het luid uit twee keelen: „wiew, wiew, wiew”. De ouden waren bijelkaar; het wijfje — de schildwacht — was manliet tegemoet gevlogen. In het nest was het een buitengewone beroering en dringen en verdringen. Het „gewiew” van de oude vogels hield op; de rust in het nest keerde weer en, toen ik tusschen de takken door naar de oude vogels zocht, zag ik het wijfje zitten met een dikke prooi in den snavel. Het had dien van het mannetje overgenomen en dit was uitgevlogen om nieuwen buit. Na lang aarzelen, en heen en weer

Foto J. Vijverberg.

TORENVALK BIJ ZIJN NEST MET JONGEN.

vliegen, langer dan vorige keeren, kwam de valk met de prooi bij de jongen en was gesnapt. ☞ Nu kwam de Zaterdag, de lieve, lange Zaterdag. Tien uur in den morgen was ik weer bij 't valkenest. Nu ik meer tijd had, bekeek ik de jongen eens van vlakbij. Ik kon zien, dat ze gegroeid waren; ook kwamen bij de grootste al enkele bruine veertjes tusschen het wit uitkijken. De wacht bij 't nest, — de moeder — vloog maar weer aldoor heen en weer, nu eens bestookt door een scholekster, dan door een wulp en één keer zelfs nagezeten door de veel kleinere wielewaal. Toen ik de camera gereed had staan, gelukte het me niet, den valk ver en lang genoeg verwijderd te houden: ik moest voor z'n oogen in de hut. Dit kostte me niet minder dan zeven kwartier wachters, eer ik de eerste opname had. Maar dat kon me nu niet meer schelen. 't Was me dien dag evenveel te doen om zooveel mogelijk van het familieleven der valken te zien en wie weet, welke waarnemingen nog meer te doen. ☞ Daar hoorde ik in de verte een jammerend getureluur, doorsneden door het stootend, doordringende geluid van de scholekster. Ik wachtte op de derde in het trio . . . die zei nog niets. Daar had je 't al: „kieuwt!” . . . De kievit, . . . het criterium. De kuisens in het nest bleken al lang te weten, wat ik, door mijn waarneming op een der vorige avonden, had vermoed. Als de roode roover met buit de vlakke kruiste, waarschuwde de wakkere kievit de buurtschap, waarop de jonge valken onmiddellijk reageerden, wetende, dat de oude niet ver meer was. Ik ondervond dit dien dag herhaalde malen. 't Was zóó sterk, dat het gekerm van den tureluur met den kreet van de scholekster het gebroed koud liet. Aan den kievit slechts werd geloof geslagen. Hoe interessant was het, dit herhaalde malen bewezen te zien. ☞ Moeder valk vloog manliëf tegemoet. De heele familie wiewieuwde. Het echtpaar scheen het echter ditmaal niet eens te zijn. Ze jaagden elkaar tusschen de takken door na, onder heftig kliek, kliek. Zelfs zag ik ze één keer vechtend op den grond neertuimelen en daar met uitgeslagen vlerken, krijtend en wiekklappend den strijd voortzetten. Weigerde het wijfje de prooi over te nemen? Ik wil er deze verklaring aan geven, daar ik ze even later op een tak zag zitten, wel met een prooi in den snavel, doch zóó beteuterd en in elkaar gezakt, alsof het zich rampzalig slachtoffer gevoelde, dat de vuile zaakjes moest opknappen. 't Duurde lang, eer het zich verstoutte bij 't nest te komen, doch vreemd, eenmaal zoover, was het zóó rustig, dat het de prooi ging verdeelen. De jongen zaten gehoorzaam en stil op een rijtje en ieder kreeg op de beurt een brok. 't Was aardig om te zien. ☞ Een uur later zat moeder valk weer met een prooi op een tak, 't was ditmaal weer een vogeltje. Ze bleef maar zitten. Eindelijk klemde ze de prooi met de klauwen tegen den tak en begon met den snavel te plukken, dat de veertjes in 't rond stoven. „Stom dier”, dacht ik, „ze plukt alvast de veertjes eraf voor de jongen”. Meteen zag ik een brokje roods in haar snavel, . . . een slikbeweging, . . . weg . . . Een tweede stukje volgde, een derde, tot er niets meer over was. De geïdealiseerde gedachte maakte dus al gauw

plaats voor een buitengewoon nuchtere. De ontaarde verslond de prooi, die voor haar kindertjes bestemd was! Wie weet? Als wacht bij het nest kon ze zelf niet jagen en moest toch ook op haar tijd wat hebben. Een half uur later echter leverde ze 't hem wéér. ☞ Eén keer bleef ze zóólang met de prooi rondzwalken, dat manliëf alweer met nieuwen buit verscheen, terwijl zij den vorigen nog niet in het nest had gebracht. Nu moest de jager zelf zijn wild bij de jongen deponeren. Hij aarzelde niet lang, keek van zijn hooge zitplaats op zijn kroost neer en zat even later op den rand van zijn horst. Eerst nu durfde ik beslissen, dat hij het mannetje moest zijn, of liever, de andere het wijfje. Hij was slanker, het gevederte scheen me toe gladder, meer aangesloten, waardoor de vormen hoekiger werden. Ook kwamen de pooten beter, langer, uit, werd de houding fierder, krachtiger. Het lossere gevederte van de andere, de meer gedrongen houding, het geheele voorkomen deed aan een meer timide natuur denken. ☞ 't Werd tijd om op te breken. 't Was een genotvolle en rijke dag geweest. Ik kende den torenvalk al, toen ik nog een knaap was, maar wat beteekende mijn kennis bij de ervaringen van deze afgelopen week, van dezen dag! J. V.

De Gilden voorheen en . . . thans.

(Slot).

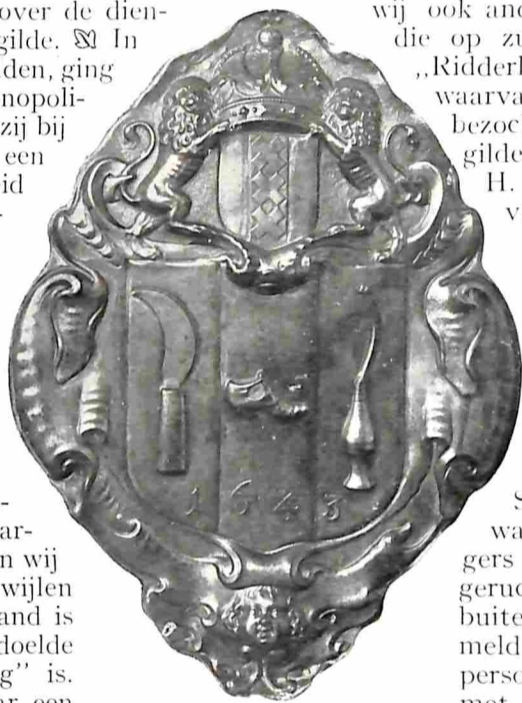
BIJ verschillende gilden werd voor het verkrijgen van den meestergraad óók nog het maken van een proef- of meesterstuk gevorderd, en nog immer wordt door ons bij het zien van een bijzonder fraai stuk werk gezegd:

Foto C. Steenbergh.

SCHUTTERSGILDE-KETEN.

„t is een meesterstuk, hoor!” Bij z.g. „gesloten” gilden, die slechts een beperkt aantal meesters aanstelden, moest dikwijls met de aanstelling van nieuwen op een vacature gewacht worden. Iedere meester mocht ook slechts een bepaald aantal leerlingen hebben. Zelfs in onze dagen treft men op uithangborden en naamplaten van gevestigde ambachtslieden, mees- tentijds in de dorpen, nog de toevoeging Mr. aan: Mr. Schoen- maker, Mr. Smid, Mr. Bakker enz. ☞ Wilde tooneelen zag men soms bij de toetreding van nieuwe leden tot het gilde. Op weinig-zachtzinnige wijze werden dezen „ontgroend”. Het lichaam geheel met pek besmeerd, waarin kippenveeren staken, in de hand een knots, werden zij bij trosslag door de straten der stad gevoerd. Gelukkig raakten deze gewoonten bij de opkomst der gilden in onbruik. ☞ Het doel van de ambachts- gilden was in de eerste plaats het hóóg houden van het ambacht, vandaar de moeilijkheid om een „graad” te verwer- ven; ongegradueerde „beunhazen”, die buiten een gilde een beroep uitoefenden, werden gerechtelijk vervolgd en zwaar gestraft. Voorts het bevorderen van de weerbaarheid; het verlenen van steun aan hulpbehoevende of oude lieden, waartoe zij „bossen” of „bussen” stichtten, die zelfs thans nog niet geheel verdwenen zijn, het tegengaan van oneer- lijke concurrentie; geen burger die een lid van een gilde zijn loon onthield, kon ooit beschikken over de dien- sten van een ander lid van hetzelfde gilde. ☞ In den loop der tijden daalde het peil der gilden, ging men zich meer in het bijzonder op monopoli- seering toeleggen en zoodoende werden zij bij de toenemende behoeften der bevolking een instelling die de evolutie der nijverheid „remde”, de vrije ontwikkeling der am- bachten niet toeliet, het ontstaan van nieuwe takken van industrie zocht te beletten, de productie kunstmatig be- perkte, de prijzen te hoog hield, werk- loosheid bevorderde, kortom allen onder- nemingslust den dood aandeed. Hun isolement, eens hun sterkte, bracht hen ten slotte ten val. ☞ Keeren wij echter terug tot het oude gildeleven. — Aan elk der gilden werd in de steden een woon- wijk aangewezen; zoo'n gildewijk of -kwar- tier werd ook wel „gildenslag” genoemd en wij verstaan dan ook, waarom nog heden somwijlen gevraagd wordt van welk „slag” iemand is en het antwoord dan luidt, dat de bedoelde persoon al of niet „van een goed slag” is. ☞ De namen der wijken of slagen waar een stad in verdeeld was, vindt men dikwijls nog terug in de benamingen van de straten en grachten der oude stadsgedeelten. Te Brugge heeft men bijv. de Wapenmakersstraat, de Spiegelmakers- rei, de Wulle (= wolle) straat enz. Te Leiden: de Wol- steeg, de Voldersgracht, de Brouwerssteeg enz. Te Amster- dam, Utrecht en andere steden met een vroeg verleden, wemelt het van dergelijke herinneringen aan de oude am- bachtsgilden. Bij de officiële beschrijving van de ligging van vaste goederen werd ook steeds vermeld: „gelegen onder de viscopers” of waar ze dan ook te vinden waren. ☞ Op den duur vielen de scherp-getrokken grenzen tusschen de gilde- wijken niet te handhaven; in 1412 woonde te Utrecht bijv. reeds Jan Bont, de bontwerker, rustig tusschen de handschoen- makers, en vond een meester-kuiper een plaats in de wijk der schuitenmakers. ☞ Waren aanvankelijk in de gilden de voor- de samenleving meest-onontbeerlijke handwerken vereenigd zooals de molenaars, de smeden, de leerlooijers, de vleeschhou- wers e.d., in de veertiende eeuw, toen al reeds een zekere weelde begon te heerschen, werd het aantal gilden aanmerkelijk uitgebreid: de goud- en wapensmeden, de bontwerkers, de wantsnijders enz. namen dermate in aantal toe, dat afzon- derlijke gilden voor hen alle reden van bestaan hadden. ☞ Utrecht, de aanzienlijke gildenstad, kende dan ook de ambachts- gilden van: de mandenmakers, smeden, schuitenmakers, bot- terlieden, zadelaars, hanschoenmakers, cordouaniers of schoen- makers, lakensnijders, viscopers (dit gilde bleef het langst in stand), vleijschouwers, oude-cordouaniers of schoenlappers (die het „nieuwe” werk aan de gewone cordouaniers moesten overlaten!), lauwers (leerlooijers), grausnidars of grauwerkers (bontwerkers), bijlhouwers of timmerlieden, kistenmakers, lijndreijers of touwslagers, ledersnijders enz. enz., een aantal

SCHILD VAN HET AM-
STERDAMSCHESCHOEN-
MAKERSGILDE.

ons te groot om hier volledig te kunnen zijn. Als een gilde te klein was om zelfstandig te kunnen bestaan, vereenigde het zich met een verwant gilde, zooals het Amsterdamsche St. Jozefsgilde, dat een dertigtal ambachten: timmerlieden, kas- tenmakers enz. in zich vereenigd had. ☞ De aanzienlijke gil- den waren steeds in het bezit van een deftig Gildehuis en niet zelden ook van uitgestrekte landerijen. In het gildehuis kwa- men de bestuurders te samen om over de belangen van hun gild te beraadslagen en werd ook in sommige gevallen door hen een soort „beurs” gehouden: het oorspronkelijk godsdienstig karakter der gilden deed hen dergelijke bijeenkomsten nog steeds met gebed openen. Eenige van deze gildehuizen bleven uit de handen der sloopers, zooals te Amsterdam dat van de korenmeeters op de Kolk, van de makelaars op den hoek van de Nieuwstraat, op de Nieuwmarkt (Waag) dat van de chirur- gijs en metselaars. ☞ Elk jaar moesten de gildenbesturen uit hun boeken en registers rekening en verantwoording doen aan de Regeering en hun boekhouding was véélmovattend, ging niet alleen over de ledenlijsten, maar ook over de ver- schillende bossen en inkomsten. Het bakkersgilde alleen al moest niet minder dan twaalf registers bijhouden! ☞ Be- halve de reeds genoemde ambachtsgilden, waarvan o.a. Amsterdam in de achttiende eeuw er een 51-tal bezat, treffen wij ook andere gilden aan en wel in de eerste plaats die op zuiver godsdienstigen grondslag, zooals de „Ridderlijke broederschap van den Heiligen Lande”, waarvan alle leden het H. Graf en het H. Land bezocht hadden, het St. Jacobusgilde, het Kruis- gilde; de godsdienstige vrouwengilden als het H. Sacramentsgilde, welks leden uitsluitend vrouwen uit den deftigen stand waren, het Maagdengilde met zijn fijne jonge- juffers. Dan nog de kunstzinnige „Came- ren van Rethorica”, enz. ☞ Ook de „ingetogen” leden van de godsdienstige gilden, zoowel mannelijke als vrouwe- lijke, lieten zich bij hun gemeenschap- pelijke maaltijden „niet onbetuigd”. Als 'de broeders van het H. Kruisgilde op het Stadhuis, of de zusters van het H. Sacramentsgilde in de kerk „onder elkaar” waren, zoo lezen wij, bleven de voorbijgan- gers soms stilstaan om te luisteren naar het gerucht, dat door vensters en deuren naar buiten klonk. ☞ Voorts moeten niet onver- meld blijven de „buurgilden”, gevormd door personen uit dezelfde buurt, waar de leden met hunne vrouwen, gewapend met servet, lepel en mes, ter drie- of vierdaagschen maaltijd optrokken (gegeten moest en zou er worden door onze weldoervoede vaders!). In later eeuwen waren zelfs Prinsen van Oranje lid van een Haagsch buurgilde; het waren ook deze gilden die eerst in 1816 opge- heven werden. ☞ Het „Meigilde” trok in den nacht vóór den eersten Mei er op uit, met zijn Meigraaf aan het hoofd, om den Meiboom te planten. Bij de eerste stralen der Meizon dansten de leden om dezen jongen boom een rondedans en zongen daarbij een Meilied, waar het bekende „Patertje langs den kant” (Hei, 't was in de Mei!) nog een overblijfsel van is. Dan hadden we nog de „Narregilden”, soms door vorsten gesticht en die uitsluitend voor amusement heetten te bestaan, maar zich van lieverlede met politiek gingen inlaten. Adolf van Cleve richtte in 1381 o.a. „die Geselschap van den Gecken” op. Vervolgens noemen wij het Utrechtsche gilde der ziel- broeders, dat zich tot taak had gesteld de arme vergeten zielen uit het vagevuur te verlossen en zich derhalve ook wel noemde „broederschap van der Gedencknisse der ellendiger zielen”. Met het vermelden van de gasthuusgilden, waar sommige hedendaagsche ziekenhuizen nog hun ontstaan aan te danken hebben, sluiten wij de rij, die nog met vele gilden, zoowel van mannen als vrouwen, uit Amsterdam en andere steden, aan- gevuld zou kunnen worden. ☞ In de zestiende eeuw genoten de gilden wel de grootste zelfstandigheid bij de hooge vlucht die handel en industrie begonnen te nemen, maar reeds de daarop volgende, de zeventiende, zag hen veel van hun macht inboeten, ook al omdat de weerbaren onder hen, de schuttersgilden, kort daarvoor waren ingelijfd bij de bur- gervendelen. 't Is al in die laatstgenoemde eeuw, dat men, van gilden sprekend, daarmede vrijwel uitsluitend ambachts- gilden bedoelt. Na de Reformatie, en in de streken waar

zij ingang vond, verdween het grootste deel der godsdienstige gilden. Wel bleven de ambachtsgilden nog lang verplicht de oude diensten aan de stad te bewijzen; zoo werden de turfdragers in 1650 door de Overheid opgecommandeerd ter gelegenheid van den aanslag op Amsterdam door den Prins van Oranje en eenige jaren later, in 1696, eveneens bij het beruchte aansprekersoproer. ☒ Herhaaldelijk waren reeds pogingen gedaan om de gilden te doen verdwijnen. In Frankrijk bijv. door Turgot, die den koning in 1774 een edict tegen hen deed uitvaardigen, dat echter na Turgot's val weder ingetrokken werd, tot eindelijk in 1791 tòch de officiële afschaffing plaats vond. De stad Parijs alleen had de afschaffing al in 1776 doorgezet. ☒ Na de groote revolutie van 1795 werden in onze republiek de gilden op 5 October 1798 ontbonden, terwijl te voren reeds aan de binnen de grenzen gekomen Fransche refugiés ontheffing van de belemmerende gildebepalingen was verleend. ☒ De grootste slag die de gilden ooit getroffen heeft, is inderdaad de Fransche revolutie geweest, wier geest van „vrijheid, gelijkheid en broederschap” lijnrecht tegenover hun exclusieve wezen stond. Tòch waren deze eeuwenoude instellingen, zooals begrijpelijk is, niet maar zoo dadelijk en spoorloos verdwenen. Hier en daar leidden zij nog een kwijnend bestaan en een heerscher als Napoleon Bonaparte was, zou noodig zijn om hen in 1812 voorgoed af te schaffen. In Duitschland handhaafden zij zich tot in 1868 en sommige hunner gebruiken, als het buitenslands gaan van de aanstaande vaklieden om kennis en ervaring op te doen, bleven er nog veel langer in zwang. ☒ In verscheidene lichamen van onzen tijd weerspiegelt zich veel van den ouden geest der gilden. Behalve in ons spraakgebruik, dat uit hun tijd verscheidene uitdrukkingen, waarvan wij er enkele vermeldden, rijk is, vinden wij hem terug in de vakverenigingen bij welke zelfs hier en daar een verplicht lidmaatschap bestaat. Buiten de nòg functioneerende „bossen” der voormalige gilden, werden, door vakvereniging of werkgever, zieken-, ondersteunings- en pensioenfondsen opgericht, die de plaats der bossen in vele opzichten moeten vervullen, evenals de verenigingen van weldadigheid. De wetenschappelijke en kunstzinnige genootschappen traden in de plaats der vroegere gilden van geleerden en kunstenaars. Zelfs in de schietverenigingen, die vele onzer dorpen rijk zijn, herkennen wij de oude schuttersgilden. Rederijkerskamers bloeien nog immer, zoowel in de steden als ten platte lande. ☒ Het wezen der gilden, na ontdaan te zijn van alles wat geen gelijken tred hield met de voortschrijdende cultuur, leeft nòg duidelijk waarneembaar voort in vele maatschappelijke instellingen van groot belang voor het tegenwoordige menschengeslacht. Zonder twijfel zullen deze organisaties nog voor vele komende geslachten in stand blijven als bevattende een waardevol erfdeel der vaderen. —

J. J. F. SCHU.T.

Heerschers van Ferrara.

Uit het Poolsch van

17) KAZIMIERZ CLEDOWSKI.

ERCOLE DE EERSTE (Vervolg.)

HET ambt van podesta dateerde nog uit vroegere tijden. Terwijl in de gemeentelijke republieken de podesta slechts voor een bepaalden tijd tot hoofd der stad met welhaast dictatoriale macht door het volk gekozen werd, kreeg hij ten tijde der d'Este's in Ferrara een vaste aanstelling en geschiedde de benoeming door den hertog. De podesta was voorzitter van de rechtbank in sommige meer gewichtige strafrechterlijke zaken, die boven de bevoegdheid der Savi gingen, en voerde overigens de hertogelijke

SCHILD VAN HET AMSTERDAMSCH KORENDRAGERS-GILDE.

SCHILD VAN HET AMSTERDAMSCH KLEERMAAKERS-GILDE.

bevelen uit. De Savi oordeelden en namen besluiten slechts in zaken, waarin de hertog persoonlijk minder belang stelde, de Giudice kon zijn groot waszegel met Sint Joris erop gevegeelijk gebruiken, zcolarg men er in 't kasteel geen hinder van ondervond, doch, wee den rechter, die het gewaagd zou hebben zich tegen den wil des heerschers te verzetten, want dan kwam de podesta, de uitvoerende macht, tusschenbeide en de verdachte of stijfhoofdige rechter moest in het gunstigste geval naar de kerkers van het Castello verhuizen, zoo men hem niet al dadelijk onthoofdde. Men beschikte in deze Italiaansche dwingelandijen over een groote verscheidenheid van hulpmiddelen, om lieden, die lastig voor den heerscher werden, uit den weg te ruimen. De gewone misdadigers lacht men op te hangen of te onthoofden met een toestel, ongeveer gelijk aan de Fransche guillotine. De Franschen hebben dan ook niet het recht, met hun doctor Guillotin als uitvinder der afgrijselijke machine te pralen, want deze was reeds in Ferrara bekend en wel onder den naam van mannaia. In gevallen, waarin men van de mannaia geen gebruik wilde maken, werden de delinquenten met het zwaard onthoofd of in de gevangenis geworpd. Wilde men iemand ongemerkt uit den weg ruimen, dan deed de dolk goede diensten, voor familieleden en vriend en ech-

ter had men steeds vergif bij de hand. Overigens was ook het insluiten van menschen in smalle cellen niet zeldzaam, en nog in 't jaar 1507 viel daaraan ten offer Madonna Laura, „disonesta”, die men in de bisschoppelijke kerk in een nis aan de rechterzijde van het groote altaar metselde, waar zij zich nauwelijks kon bewegen en slechts door een kleine opening in de muur voedsel kon ontvangen. ☒ De financiële administratie in Ferrara was uitstekend ingericht, wat algemeen werd erkend. De fiscale instellingen dienden dan ook tot voorbeeld aan de staten van den nieuweren tijd. De Ferrarische vorsten werden steeds voor vermogend. „danarosi”, aangezien en beheerden evenals Venetië en Florence, die ook een voortreffelijk fiscaal stelsel hadden, op de meest uitmuntende wijze hun financiën. Reeds ten tijde van Borso en Ercole I was het financieel beheer te Ferrara naar een vast systeem gevormd. Aan het hoofd der fiscale administratie stonden twee „agenten-generaal”, die talrijke ambtenaren onder zich hadden. Een der agenten beheerde de financiën der hoofdstad, de andere die der provincie en beiden werden benoemd door den hertog. De staatsinkomsten vloeiden naar de hoofdkas van den hertog, naar de „bank”,

en bestonden hoofdzakelijk uit renten van de hertogelijke eigendommen, die meerendeels verpacht waren, uit rechten en staatsmonopolies, uit den verkoop van ambten, uit de inkomsten van de hertogelijke fabrieken, zooals een laken- een tapijt- en een majolicafabriek en zelfs uit den hande' in tarwe. De gemeenten daarentegen stelden jaarlijks een zoogenaamde „collecte” in, ter bestrijding hunner uitgaven, m.a.w. hieven belastingen naar verhouding van het vermogen. In gevallen echter, dat de gemeenten buitengewoon hooge uitgaven hadden, tengevolge van overstromingen, pest, aardbevingen of andere rampen, of ook wel wegens openbare feesten, en de bevolking niet méér belastingen kon opbrengen, kregen zij dikwijls ondersteuning uit de hertogelijke kas, „camera ducale”. De kosten van het leger, dat de d'Este's op vrij groote schaal er op na hielden, werden uit deze kas bestreden; de aanvoerders echter, gewoonlijk gekozen uit de meest vermogende ridders, ontvingen geenerlei betaling en dienden slechts om de eer. Ook het instandhouden der vestingen, het aankopen van kanonnen, schepen en andere benodigdheden voor oorlogsdoeleinden, kwam ten laste der hertogelijke kas. ☒ De kasboeken der generale factorijen waren goed in orde en met buitengewone

nauwkeurigheid bijgehouden; de boeken der uitgaven voor publieke doeleinden, „Spese publiche dello Stato”, en die der hertogelijke hofhouding, „della corte ducale”, werden afzonderlijk gehouden. In de laatste werden niet alleen de vrij aanzienlijke wedden der hovelingen geboekt, en de uitgaven voor het bouwen van burchten en kerken, het onderhoud der paleizen, de keuken, de stallen en voor de reizen van den hertog, maar zelfs de geringste kosten, zooals het repareren der costuums van den hertog en diens hofhouding, „raperrature di abiti e di calzi per uso del signore et della corte”. De begrotingen werden uitermate nauwkeurig opgemaakt en in rustige tijden niet zoo vaak overschreden als tegenwoordig. ☒ Onder de gemeentelijke uitgaven werden toen reeds belangrijke bedragen uitgetrokken voor weldadige doeleinden; ten tijde van Ercole I werd te Ferrara een „Weldadigheidsgenootschap” gesticht, „Associazione dei poveri di Christo”, ja zelfs een vereeniging tot steun van behoeftigen, die uit schaamte niet wilden bedelen, „Scuola o regola dei poveri vergognosi”. De overheid bestreed zeer krachtig het bedelen langs den openbare weg, hetgeen wel daaruit blijkt, dat het in de tweede helft der XVIe eeuw, op straffe van twee scudo's, verboden was den armen op straat een aalmoes te geven. Het is wellicht hieraan te danken, dat te Ferrara thans nog minder gebedeld wordt dan in andere Italiaansche steden. ☒ Ook in ander opzicht komt aan Ferrara den voorrang toe, n.l. in de twijfelachtige verdienste, dat zij een der belangrijkste broeinesten was van de tegenwoordige bureaucratie. Het lag in de politieke lijn der d'Este's om gediensstige en hun toegedane families voor zich te winnen. Door gunsten en vrijgevigheid wisten zij vele voortreffelijke mannen zoo sterk tot zich te trekken en te vriend te maken, dat hunne nakomelingen geheel en al opgingen in de belangen van het regeerende huis. Dat de vorsten liever aan de zonen dezer aan hen verknochte families de ambten toevertrouwen dan aan andere, is begrijpelijk. In den loop der tijden ontstond dus een phalanx van dignitarissen en ambtenaren, die op alle belangrijke en voordeelige baantjes beslag legden en een hechten muur om de dynastie vormden. Er ontwikkelde zich aldus een ambtelijke hiërarchie, die aan de maatschappij duur te staan kwam. Een gemakelijk staaltje daarvan leveren de staten, waarin de hoeveelheid visch is opgesomd, welke onder de ambtenaren op Kerstmis verdeeld werd. Zoo placht de Giudice dei Savi te ontvangen vierenzestig visschen van verschillende soort, de heeren der Savi slechts tweeëndertig, de stadsadvocaat twaalf, de gemeentesecretaris tien, de notaris zestien, terwijl ook de beambten, zooals de schrijvers ter kanselarij, de boekhouders en kassiers, ja zelfs de portiers, voermannen en hoornblazers niet vergeten werden, al moesten zij dan ook genoegen nemen met slechts enkele karpers en snoeken. ☒ Een verschrikking voor de geheele stad was de Capitano di giustizia, een soort directeur van politie, die een menigte van vertrouwelingen, „amico sechreto”, om zich heen had, door wie de hertog van alle gebeurtenissen in de stad op de hoogte werd gehouden. De Capitano di giustizia legde o.a. dagelijks

den hertog een lijst van doortrekkende reizigers voor; dus ook van het invoeren der paspoorten komt Ferrara „de eer” toe. Het paspoorten-stelsel was er vrij goed ingericht. Iedere vreemdeling was gehouden voor een verblijfsvergunning te Ferrara bij aankomst een taxe te betalen en evenzoo bij vertrek, waarvoor echter ook nog een extra vergunning der overheid noodig was. Onder een andere stedelijke instelling, het „Uffizio delle Bollete”, ressorteerde de zorg voor de openbare gezondheid, als het nemen van maatregelen in tijden van pest. Aan deze instelling was een speciale functionaris, „maresciallo delle meretrici”, verbonden, die tot taak had, het toezicht te houden op de publieke vrouwen, wier aantal in Ferrara nogal vrij groot was. ☒ Voor vervulling der betrekking van directeur der politie en dergelijke gaven de d'Este's echter de voorkeur aan vreemdelingen, die

hoegenaamd in geen relatie stonden met de bevolking. ☒ De meest gehate directeur van politie uit den tijd van Ercole was Gregorio Zampantean Lucca. Volgens de kroniekschrijvers liepen er ten tijde van dezen Zampante groote schurken ongestraft vrij rond, terwijl hij den armen niet de minste overtreding vergaf. Elk onderzoek ving hij aan met de pijnbank en de opbrengst der geldelijke straffen verdween in zijn eigen zak. Zijn macht was zoo groot, dat zelfs de zonen van den hertog voor hem sidderden. Zampante vertoonde zich slechts in begeleiding van een gewapend escorte op straat en daar hij vreesde vergiftigd te worden, at hij als vleeschspijs alleen duiven, die in zijn eigen tuin gefokt waren. Met den dag steeg de verontwaardiging over dien man, tot tenslotte op 18 Juni 1490 drie jonge mannen in onderling overleg zijn huis binnendrongen en den tiran vermoordden, terwijl hij een dutje deed en, na hunne paarden bestegen te hebben, langs de straten reden, uitroepende: „verheugt U, wij hebben Zampante omgebracht”. Toen dit den hertog ter oore kwam, waren de moordenaars, die de dankbare bevolking aan hunne zijde hadden, reeds lang over 's lands grens verdwenen. ☒ De geweldenarijen der ambtenaren waren dikwijls zoo onduelbaar, dat, toen Ercole eens uit eigen beweging een dier bloedzuigers had laten gevangen nemen, het volk van blijdschap

ISABELLA D'ESTE, DOCHTER VAN ERCOLE I.

Naar de schilderij van Titiaan in de Galerie te Weenen.

de klokken luidde en 's avonds vreugdevuren ontstak ter eere van den hertog. Naast de directeuren van politie waren het hoofdzakelijk de reeds genoemde „fattori generali” die het volk onderdrukten. Toen een hunner, een zekere Bonvicino della Corte, bijgenaamd Lupo Malvagia, gunsteling reeds van Borso, in 't jaar 1475 van zijn ambt werd ontheven, vierde de geheele stad dien dag feest met klokkengelui en illuminaties. Zelfs de van nature ernstige Strozzi was verheugd en schreef bij deze gelegenheid een vers, waarin hij de verdienste voor zich opeischte de verwijdering van den „roofzuchtigen wolf” bewerkstelligd te hebben:

Perniciosa tamen rabies latronis iniqui,
Laesa Malum quem turba Lupum cognomine dixit,
Sermonis nostri gladio iugulata repente
Corruit aeternum stygiis damnata tenebris.

(Wordt vervolgd).